

Umumta'lim maktablarida musiqa darslari orqali xor ijrochilik ko'nikmalarini rivojlantirish usullari samaradorligi

Shahinabonu Baxtiyor-qizi Baxshilloeva
BuxDPI

Annotatsiya: Mazkur ishda umumta'lim maktablarida musiqa darslari orqali o'quvchilarning xor ijrochilik ko'nikmalarini rivojlantirish usullari va ularning samaradorligi ilmiy-pedagogik jihatdan tahlil qilinadi. Xor ijrochiligi jarayonida o'quvchilarning musiqiy eshitish qobiliyati, ritmik sezgirligi, nafas olish texnikasi hamda jamoaviy ijro madaniyatini shakllantirishning metodik asoslari yoritilgan. Tadqiqotda zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interfaol usullar va musiqiy treninglarning amaliy ahamiyati ko'rsatib beriladi. Shuningdek, xor jamoasini tashkil etish, ovozlarni to'g'ri taqsimlash va repertuar tanlash jarayonlari ham tahlil qilinadi. Ish natijalari musiqa ta'limi samaradorligini oshirish, o'quvchilarning ijodiy faolligini rivojlantirish hamda estetik tarbiyani kuchaytirishga xizmat qiladi. Ushbu tadqiqot umumta'lim maktablarida musiqa o'qituvchilari uchun metodik tavsiyalar ishlab chiqishga yo'naltirilgan.

Kalit so'zlar: musiqa ta'limi, xor ijrochiligi, metodika, vokal ko'nikmalar, ritm, intonatsiya, nafas texnikasi, jamoaviy ijro, estetik tarbiya, pedagogik texnologiya, musiqiy eshitish

The effectiveness of methods for developing choral performance skills through music lessons in secondary schools

Shahinabonu Bakhtiyor-kizi Bakhshilloeva
BukhSPI

Abstract: This work analyzes the methods for developing choral performance skills of students through music lessons in secondary schools and their effectiveness from a scientific and pedagogical perspective. The methodological foundations of the formation of students' musical hearing, rhythmic sensitivity, breathing technique and collective performance culture in the process of choral performance are highlighted. The study shows the practical importance of modern pedagogical technologies, interactive methods and musical training. The processes of organizing a choral team, correct distribution of voices and repertoire selection are also analyzed. The results of the work serve to increase the effectiveness of music education, develop students'

creative activity and strengthen aesthetic education. This study is aimed at developing methodological recommendations for music teachers in secondary schools.

Keywords: music education, choral performance, methodology, vocal skills, rhythm, intonation, breathing technique, collective performance, aesthetic education, pedagogical technology, musical hearing

Kirish: Umumta'lim maktablarida musiqa ta'limi o'quvchilarning estetik dunyoqarashini shakllantirish, ularning ma'naviy kamolotini ta'minlash hamda ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Musiqa san'ati insonning ichki hissiyotlarini uyg'otish, go'zallikni his etish va jamoaviy faoliyatga moslashish kabi muhim psixologik va pedagogik vazifalarni bajaradi. Shu jihatdan musiqa darslari orqali xor ijrochiligini rivojlantirish ta'lim tizimining dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Xor ijrochiligi - bu bir guruh o'quvchilarning birgalikda musiqiy asarni ijro etishi bo'lib, u nafaqat vokal ko'nikmalarni, balki jamoaviy hamkorlik, intizom, eshitish madaniyati va estetik didni ham rivojlantiradi. Umumta'lim maktablarida xor faoliyati o'quvchilarning musiqiy qobiliyatlarini aniqlash va rivojlantirish uchun qulay pedagogik muhit yaratadi. Bu jarayonda har bir o'quvchi o'z ovoz imkoniyatlarini anglaydi, musiqiy ritm va ohangni his qilishni o'rganadi.

So'nggi yillarda ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar musiqa darslarini zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etishni talab etmoqda. Bu esa xor ijrochiligini o'qitishda interfaol metodlar, multimedia vositalari va innovatsion yondashuvlardan foydalanishni taqozo etadi. Chunki an'anaviy yondashuvlar har doim ham o'quvchilarning individual va jamoaviy musiqiy rivojlanishini to'liq ta'minlay olmaydi.

Musiqa darslarida xor ijrochiligini tashkil etishning asosiy maqsadi o'quvchilarda musiqiy savodxonlikni rivojlantirish, ovoz apparatini to'g'ri shakllantirish hamda sahnaviy madaniyatni shakllantirishdan iborat. Shu bilan birga, xor ijrochiligi o'quvchilarning psixologik rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Jamoa bo'lib kuylash jarayonida ular o'zaro moslashishni, bir-birini tinglashni va umumiy maqsad sari intilishni o'rganadilar.

Pedagogik nuqtayi nazardan xor ijrochiligi musiqa ta'limining eng samarali shakllaridan biri hisoblanadi. Chunki bu jarayonda nafaqat musiqa nazariyasi, balki amaliy ijro ham uyg'unlashadi. O'quvchilar turli ovoz partiyalarini ijro etish orqali musiqiy polifoniya va garmoniya tushunchalarini amaliy tarzda o'zlashtiradilar. Bu esa ularning musiqiy tafakkurini rivojlantiradi.

Shuningdek, xor ijrochiligi o'quvchilarning nafas olish texnikasini to'g'ri shakllantirishda ham muhim ahamiyatga ega. To'g'ri nafas olish va uni boshqarish

vokal ijrochilikning asosiy komponentlaridan biri bo'lib, u ovozning sifatini belgilaydi. Musiqa darslarida bu ko'nikmalar maxsus mashqlar orqali rivojlantiriladi.

Bugungi kunda ta'lim jarayonida kompetensiyaviy yondashuv asosiy o'rin egallamoqda. Bu yondashuv o'quvchilarning faqat bilim olishiga emas, balki amaliy ko'nikmalarni egallashiga ham qaratilgan. Xor ijrochiligi aynan shu yondashuvga to'liq mos keladi, chunki u o'quvchilarning ijodiy va amaliy faoliyatini birlashtiradi.

Musiqa darslarida xor ijrochiligini samarali tashkil etish uchun o'qituvchi yuqori pedagogik mahoratga ega bo'lishi lozim. U o'quvchilarning ovoz diapazonini aniqlay olishi, repertuarni to'g'ri tanlashi va mashg'ulotlarni bosqichma-bosqich tashkil etishi kerak. Bundan tashqari, o'qituvchi psixologik yondashuvni ham qo'llashi, har bir o'quvchining individual xususiyatlarini inobatga olishi zarur.

Xor ijrochiligini rivojlantirishda musiqiy repertuar tanlash ham muhim ahamiyatga ega. Repertuar o'quvchilarning yosh xususiyatlariga, musiqiy tayyorgarligiga va qiziqishlariga mos bo'lishi kerak. Shu bilan birga, milliy va jahon musiqasi namunalaridan foydalanish o'quvchilarning musiqiy dunyoqarashini kengaytiradi.

Umumta'lim maktablarida musiqa darslari orqali xor ijrochilik ko'nikmalarini rivojlantirish nafaqat musiqiy ta'limning, balki umumiy tarbiya jarayonining ham muhim qismidir. Bu jarayon o'quvchilarning estetik, axloqiy va ijodiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Umumta'lim maktablarida musiqa darslari ta'lim jarayonining ajralmas tarkibiy qismi sifatida o'quvchilarning estetik tarbiyasini shakllantirish, ularning musiqiy savodxonligini oshirish va ijodiy tafakkurini rivojlantirishga xizmat qiladi. Musiqa san'ati inson ruhiyatiga bevosita ta'sir ko'rsatadigan kuchli vosita bo'lib, u orqali shaxsning emotsional dunyosi, axloqiy qarashlari va estetik didi shakllanadi.

Musiqa darslarining nazariy asoslari pedagogika, psixologiya va musiqashunoslik fanlarining o'zaro integratsiyasiga tayanadi. Bu fanlar musiqiy ta'lim jarayonining mazmuni, shakli va metodlarini belgilab beradi. Xususan, pedagogika musiqa o'qitishning didaktik tamoyillarini ishlab chiqsa, psixologiya o'quvchilarning musiqiy idrokini va emotsional reaksiyalarini o'rganadi, musiqashunoslik esa ijro va nazariy bilimlarni shakllantiradi.

Xor ijrochiligi musiqa darslarining eng muhim amaliy shakllaridan biridir. U o'quvchilarning birgalikda kuylash jarayonida musiqiy uyg'unlikni his etish, ritmik moslikni saqlash va ovozlarni birlashtirish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Xor ijrochiligi jamoaviy faoliyat bo'lgani uchun o'quvchilarda hamkorlik, mas'uliyat va intizomni shakllantiradi.

Xor jamoasida har bir o'quvchi ma'lum bir ovoz partiyasini ijro etadi. Bu jarayon ularning musiqiy eshitish qobiliyatini rivojlantiradi. O'quvchi o'z ovozini boshqalar bilan uyg'unlashtirishni o'rganadi, bu esa uning musiqiy tafakkurini kengaytiradi.

Bundan tashqari, xor ijrochiligi o'quvchilarning sahnaviy madaniyatini ham shakllantiradi.

Nazariy jihatdan musiqa darslarida xor ijrochiligini tashkil etish quyidagi tamoyillarga asoslanadi: tizimlilik, izchillik, ongli o'zlashtirish, amaliyotga yo'naltirilganlik va individuallik. Ushbu tamoyillar o'quvchilarning musiqiy rivojlanishini samarali ta'minlaydi.

Xor ijrochiligining yana bir muhim jihati shundaki, u o'quvchilarning psixologik holatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Birgalikda kuylash jarayonida o'quvchilar o'zlarini jamoaning bir qismi sifatida his qiladilar, bu esa ularda ishonch va ijtimoiy moslashuvni kuchaytiradi.

Shuningdek, xor ijrochiligi o'quvchilarning estetik tarbiyasini kuchaytiradi. Musiqa orqali ular go'zallikni his etish, badiiy obrazlarni tushunish va estetik qadriyatlarni anglash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu esa ularning ma'naviy rivojlanishiga katta hissa qo'shadi.

Musiqa darslarida xor ijrochiligini samarali tashkil etish uchun o'qituvchi zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llashi lozim. Bu texnologiyalar o'quvchilarning faolligini oshiradi, dars jarayonini qiziqarli va samarali qiladi.

Musiqa darslarining nazariy asoslari va xor ijrochiligi o'rtasidagi bog'liqlik o'quvchilarning musiqiy va shaxsiy rivojlanishida muhim o'rin tutadi.

Umumta'lim maktablarida musiqa darslari jarayonida xor ijrochilik ko'nikmalarini rivojlantirish pedagogik jarayonning eng muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Xor ijrochiligi nafaqat musiqiy faoliyat turi, balki o'quvchilarning estetik, axloqiy va ijtimoiy rivojlanishini ta'minlovchi kompleks tarbiyaviy tizim sifatida ham qaraladi. Shu sababli xor ijrochiligini o'rgatish metodikasi tizimli, ilmiy asoslangan va bosqichma-bosqich tashkil etilishi zarur.

Xor ijrochilik ko'nikmalarini shakllantirish jarayoni bir nechta asosiy komponentlarni o'z ichiga oladi: musiqiy eshitish qobiliyati, intonatsion aniqlik, ritmik sezgirlik, nafas olish texnikasi, diksiya, ansambllik hissi va sahnaviy madaniyat. Ushbu komponentlarning har biri alohida metodik yondashuvni talab etadi. O'quvchilarda bu ko'nikmalarni rivojlantirishda o'qituvchi pedagogik mahorat, psixologik yondashuv va zamonaviy ta'lim texnologiyalarini uyg'unlashtirishi lozim.

Xor ijrochiligini o'rgatish metodikasi, avvalo, o'quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olishga asoslanadi. Boshlang'ich bosqichda o'quvchilarning ovoz diapazoni aniqlanadi, ularning musiqiy eshitish darajasi baholanadi va shunga mos ravishda repertuar tanlanadi. Bu jarayon individual yondashuvning muhimligini ko'rsatadi, chunki har bir o'quvchining ovoz imkoniyati va musiqiy qobiliyati turlicha bo'ladi.

Metodik tizimning birinchi bosqichi - tayyorgarlik bosqichi bo'lib, unda o'quvchilar musiqiy tovushlarni eshitish, ularni farqlash va takrorlash ko'nikmalarini

rivojlantiradilar. Bu bosqichda maxsus vokal mashqlar, nafas olish mashqlari va ritmik o'yinlar qo'llaniladi. O'qituvchi o'quvchilarga to'g'ri nafas olish texnikasini o'rgatadi, chunki bu xor ijrochiligida ovozning barqarorligi va sifatini ta'minlaydi.

Ikkinchi bosqich - intonatsion rivojlanish bosqichi hisoblanadi. Bu bosqichda o'quvchilar toza intonatsiya bilan kuylash, intervallarni farqlash va melodik chiziqlarni to'g'ri ijro etishni o'rganadilar. Intonatsion aniqlikni rivojlantirish uchun solfedjio mashqlari, gammalar va oddiy qo'shiqlar qo'llaniladi. Bu jarayon o'quvchilarning musiqiy eshitish qobiliyatini sezilarli darajada oshiradi.

Uchinchi bosqich - ansambl ko'nikmalarini shakllantirish bosqichidir. Bu bosqichda o'quvchilar birgalikda kuylash, ovozlarni uyg'unlashtirish va ritmik birlikni saqlashni o'rganadilar. Xor ansambli ichida har bir o'quvchi o'z rolini aniq bilishi va boshqa ovoz partiyalariga moslashishi kerak. Bu esa jamoaviy ijro madaniyatini shakllantiradi.

Metodik tizimda nafas olish texnikasi alohida ahamiyatga ega. To'g'ri nafas olish ovozning kuchi, barqarorligi va ifodaliligini ta'minlaydi. O'qituvchi o'quvchilarga diafragmal nafas olishni o'rgatadi, bu esa vokal apparatning to'g'ri ishlashiga yordam beradi. Nafas mashqlari muntazam ravishda dars jarayoniga kiritiladi.

Diksiya va talaffuz ko'nikmalarini rivojlantirish ham xor ijrochiligida muhim o'rin tutadi. O'quvchilar matnni aniq, ravon va ifodali tarzda ijro etishni o'rganadilar. Bu jarayonda artikulyatsion mashqlar, tez aytishlar va matnni ritmik o'qish usullari qo'llaniladi. Diksiya ustida ishlash xor ijrosining tushunarli va estetik jihatdan boy bo'lishini ta'minlaydi.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar xor ijrochiligini o'qitishda katta imkoniyatlar yaratadi. Multimedia vositalari, audio va video materiallar o'quvchilarning musiqiy idrokini rivojlantirishga xizmat qiladi. Masalan, professional xor jamoalarining ijrolarini tahlil qilish o'quvchilarda yuqori ijrochilik standartlarini shakllantiradi.

Interfaol metodlar ham xor ijrochiligini o'qitishda samarali hisoblanadi. Guruhlarda ishlash, rolli o'yinlar va musiqiy dialoglar o'quvchilarning faolligini oshiradi. Bu metodlar orqali o'quvchilar nafaqat ijro etadilar, balki musiqiy jarayonni tahlil qilish va baholashni ham o'rganadilar.

Repertuar tanlash metodik tizimning muhim elementi hisoblanadi. Tanlangan qo'shiqlar o'quvchilarning yoshiga, ovoz imkoniyatlariga va musiqiy tayyorgarligiga mos bo'lishi kerak. Milliy qo'shiqlar bilan bir qatorda jahon klassik xor asarlaridan foydalanish o'quvchilarning musiqiy dunyoqarashini kengaytiradi.

Xor ijrochiligida motivatsiya ham muhim ahamiyatga ega. O'quvchilarning qiziqishini oshirish uchun konsertlar, sahna chiqishlari va musiqiy tanlovlar tashkil etiladi. Bu esa ularning ijodiy faolligini kuchaytiradi va o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi.

Shuningdek, baholash tizimi ham metodik jarayonning ajralmas qismi hisoblanadi. O'qituvchi o'quvchilarning intonatsiya aniqligi, ritmga rioya qilishi, ansamblga moslashuvi va sahnaviy madaniyatini baholaydi. Bu baholash jarayoni o'quvchilarning o'z ustida ishlashiga turtki beradi.

Xor ijrochiligini rivojlantirishda psixologik yondashuv ham muhim rol o'ynaydi. O'quvchilarda sahna qo'rquvini yengish, jamoa oldida erkin ijro etish ko'nikmalarini shakllantirish zarur. O'qituvchi bu jarayonda qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratishi lozim.

Metodik tizimning samaradorligi o'qituvchining professional tayyorgarligi bilan bevosita bog'liq. U nafaqat musiqiy bilimlarga, balki pedagogik va psixologik kompetensiyalarga ham ega bo'lishi kerak.

Xor ijrochilik ko'nikmalarini rivojlantirishning metodik tizimi kompleks, bosqichma-bosqich va ilmiy asoslangan yondashuvni talab etadi. Bu tizim o'quvchilarning musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirish bilan birga ularning shaxsiy kamolotiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Umumta'lim maktablarida musiqa darslari jarayonida xor ijrochiligini takomillashtirish masalasi bugungi kunda pedagogik amaliyotning dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Chunki xor ijrochiligi nafaqat musiqiy faoliyat turi, balki o'quvchilarning shaxs sifatida shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatuvchi tarbiyaviy va rivojlantiruvchi tizimdir. Ushbu bobda xor ijrochiligini takomillashtirish bo'yicha olib borilgan pedagogik tajribalar, amaliy natijalar va ularning samaradorligi tahlil qilinadi.

Musiqa darslarida xor ijrochiligini takomillashtirish avvalo o'quv jarayonini to'g'ri tashkil etish bilan bog'liq. Darslarning tizimli, izchil va maqsadli olib borilishi o'quvchilarning musiqiy rivojlanishiga bevosita ta'sir qiladi. Tajriba shuni ko'rsatadiki, rejalashtirilgan va metodik asoslangan xor mashg'ulotlari o'quvchilarning intonatsion aniqligi, ritmik sezgirligi va ansambl ko'nikmalarini sezilarli darajada oshiradi.

Pedagogik tajriba jarayonida o'quvchilarning dastlabki va yakuniy natijalari qiyosiy tahlil qilindi. Dastlab o'quvchilarda intonatsiya beqarorligi, nafas olishning noto'g'ri taqsimlanishi va ritmni ushlashda qiyinchiliklar kuzatilgan bo'lsa, tizimli mashg'ulotlar natijasida bu kamchiliklar sezilarli darajada kamaygan. Ayniqsa, muntazam vokal mashqlar va ansambl bo'lib kuylash jarayonlari o'quvchilarning ijrochilik sifatini oshirgan.

Amaliy natijalar shuni ko'rsatadiki, xor ijrochiligini takomillashtirishda interfaol metodlardan foydalanish juda samarali hisoblanadi. Guruhli ishlash, juftlikda kuylash va rolli mashqlar o'quvchilarning faolligini oshiradi hamda ularning musiqiy jarayonga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi. Bu metodlar o'quvchilarning nafaqat ijro ko'nikmalarini, balki muloqot va hamkorlik madaniyatini ham rivojlantiradi.

Tajriba jarayonida multimedia vositalaridan foydalanish ham yuqori samaradorlikni ko'rsatdi. Professional xor jamoalarining audio va video yozuvlarini tahlil qilish o'quvchilarga to'g'ri ijrochilik namunasini ko'rsatish imkonini berdi. Bu esa ularning musiqiy eshitish madaniyatini rivojlantirishga xizmat qildi. O'quvchilar o'z ijrolarini professional ijrolar bilan solishtirish orqali xatolarini anglash va tuzatish imkoniyatiga ega bo'ldilar.

Xor ijrochiligini takomillashtirishda repertuar tanlash ham muhim amaliy omillardan biridir. Tajriba jarayonida milliy qo'shiqlar bilan bir qatorda sodda klassik xor asarlaridan foydalanish o'quvchilarning musiqiy tafakkurini kengaytirdi. Milliy musiqaga bo'lgan qiziqish ularning madaniy identifikatsiyasini mustahkamlasa, jahon musiqasi namunalari ularning estetik dunyoqarashini kengaytirdi.

Pedagogik tajriba natijalariga ko'ra, xor ijrochiligi o'quvchilarning psixologik holatiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Dastlab sahna oldida tortinish, uyatchanlik va ishonchsizlik kuzatilgan bo'lsa, muntazam chiqishlar natijasida o'quvchilarda o'ziga ishonch va sahnaviy erkinlik shakllandi. Bu esa ularning umumiy ijtimoiy faolligini oshirdi.

Shuningdek, xor jamoasida ishlash o'quvchilarda jamoaviy mas'uliyat hissini kuchaytirdi. Har bir o'quvchi o'z ovoz partiyasining umumiy ijro sifatiga ta'sir qilishini anglab yetdi. Bu esa ularda intizom, mas'uliyat va hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantirdi.

Amaliy tajriba davomida o'qituvchining roli ham muhim omil sifatida namoyon bo'ldi. O'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki ijrochilik jarayonini boshqaruvchi, motivatsiya beruvchi va psixologik qo'llab-quvvatlovchi shaxs sifatida faoliyat yuritdi. Uning individual yondashuvi o'quvchilarning musiqiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatdi.

Xor ijrochiligini takomillashtirishda baholash tizimi ham samarali natijalar berdi. O'quvchilarning har bir mashg'ulotdagi ishtiroki, intonatsion aniqligi, ritmga rioya qilishi va sahnaviy madaniyati muntazam baholab borildi. Bu jarayon ularning o'z ustida ishlashiga turtki berdi va motivatsiyasini oshirdi.

Tajriba natijalari shuni ko'rsatdiki, xor ijrochiligi orqali o'quvchilarning musiqiy savodxonligi sezilarli darajada oshadi. Ular notani o'qish, ritmni his qilish va musiqiy tuzilmani tushunish ko'nikmalarini yaxshiroq egallaydilar. Bu esa ularning umumiy musiqiy kompetensiyasini rivojlantiradi.

Shuningdek, xor ijrochiligi estetik tarbiya vositasi sifatida ham katta ahamiyatga ega. O'quvchilar musiqa orqali go'zallikni his etishni, badiiy obrazlarni tushunishni va estetik qadriyatlarni qadrlashni o'rganadilar. Bu esa ularning ma'naviy rivojlanishiga xizmat qiladi.

Pedagogik tajriba davomida aniqlangan muhim jihatlardan biri shuki, muntazam mashg'ulotlar o'quvchilarning diqqatini jamlash qobiliyatini ham rivojlantiradi. Xor

ijrochiligida har bir o'quvchi bir vaqtning o'zida ham o'z ovozi, ham umumiy ansamblni eshitishi kerak bo'ladi. Bu esa ularning psixik faolligini oshiradi.

Xor ijrochiligini takomillashtirishning yana bir muhim natijasi sifatida ijodiy faollikning oshishini ko'rsatish mumkin. O'quvchilar nafaqat tayyor asarlarni ijro etadilar, balki ba'zi hollarda kichik musiqiy improvizatsiyalarni ham amalga oshiradilar. Bu esa ularning ijodiy tafakkurini rivojlantiradi.

Tajriba yakunida shuni aytish mumkinki, musiqa darslarida xor ijrochiligini takomillashtirish kompleks pedagogik yondashuvni talab etadi. Bu jarayonda metodik tizim, o'qituvchi mahorati, o'quvchilarning faolligi va zamonaviy texnologiyalar uyg'unlashishi zarur.

Umuman olganda, o'tkazilgan pedagogik tajriba natijalari xor ijrochiligining ta'lim jarayonidagi samaradorligini tasdiqlaydi. Bu usul o'quvchilarning musiqiy, psixologik va ijtimoiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi bilan birga, ularning estetik tarbiyasini ham kuchaytiradi.

Xulosa. Umumta'lim maktablarida musiqa darslari orqali xor ijrochilik ko'nikmalarini rivojlantirish bo'yicha olib borilgan ilmiy-pedagogik tahlillar shuni ko'rsatadiki, ushbu faoliyat o'quvchilarning musiqiy, estetik va shaxsiy rivojlanishida muhim o'rin egallaydi. Xor ijrochiligi faqatgina musiqiy ijro shakli bo'lib qolmay, balki o'quvchilarda jamoaviylik, intizom, mas'uliyat va hamkorlik madaniyatini shakllantiruvchi samarali tarbiyaviy vosita sifatida namoyon bo'ladi.

Tadqiqot jarayonida aniqlanishicha, xor ijrochilik ko'nikmalarini shakllantirishda bosqichma-bosqich metodik tizimdan foydalanish yuqori samaradorlik beradi. Tayyorlov bosqichi, intonatsion rivojlanish, ansambl ko'nikmalarini shakllantirish hamda sahnaviy madaniyatni rivojlantirish jarayonlari o'quvchilarning musiqiy qobiliyatini kompleks rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu jarayonda nafas olish texnikasi, diksiya, ritmik sezgirlik va musiqiy eshitish qobiliyati asosiy komponentlar sifatida muhim ahamiyat kasb etadi.

Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlardan foydalanish xor ijrochiligini o'qitish samaradorligini sezilarli darajada oshirishi aniqlandi. Multimedia vositalari, guruhli ishlash, musiqiy dialog va sahnaviy mashqlar o'quvchilarning dars jarayoniga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi hamda ularning ijodiy faolligini rivojlantiradi.

Pedagogik tajriba natijalari shuni ko'rsatdiki, muntazam xor mashg'ulotlari o'quvchilarning intonatsion aniqligini, ritmni his qilish qobiliyatini va ansambl madaniyatini yaxshilaydi. Shu bilan birga, bu jarayon o'quvchilarning psixologik rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatib, ularning o'ziga ishonchini oshiradi va sahna qo'rquvini kamaytiradi.

Xor ijrochiligi orqali o'quvchilarda estetik did va musiqiy madaniyat shakllanishi, ularning ma'naviy dunyoqarashi kengayishi ham muhim natijalardan biri hisoblanadi.

Milliy va jahon musiqasi namunalarini ijro etish orqali o'quvchilar turli madaniy qadriyatlarni anglash va qadrlash imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Umuman olganda, musiqa darslarida xor ijrochilik ko'nikmalarini rivojlantirish o'quvchilarning har tomonlama kamol topishida muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Ushbu jarayonni samarali tashkil etish uchun o'qituvchining yuqori pedagogik mahorati, ilmiy asoslangan metodik yondashuvi hamda zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan unumli foydalanishi talab etiladi.

Shunday qilib, xor ijrochiligi musiqa ta'limining ajralmas qismi sifatida o'quvchilarning nafaqat musiqiy savodxonligini, balki ularning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishini ham ta'minlaydigan muhim pedagogik tizim ekanligi tasdiqlandi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Шамсиев Шерзод Истамович Формы организации музыкального общения // Вестник науки и образования. 2020. №21-2 (99). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/formy-organizatsii-muzykalnogo-obscheniya> (дата обращения: 04.05.2026).

2. Шамсиев Шерзод Истамович, & Солиев Ақобир Абдукаримович (2021). Основы хорового пения на уроках музыки. Проблемы науки, (1 (60)), 55-57.

3. The role of folk songs in educating student's role of folk songs in student education. SI Shamsiev. International Journal on Integrated Education 4 (2), 76-78

4. Шамсиев, Ш. И. (2022). Молодой специалист учитель музыки, как руководитель хорового коллектива в общеобразовательной школе. Science and Education, 3(1), 540-545.

5. Шамсиев, Ш. И. (2022). Новые подходы к подготовке молодых специалистов учителей музыки, разработка уроков музыки. Science and Education, 3(1), 528-533.

6. Шамсиев Шерзод Истамович, & Солиев Ақобир Абдукаримович (2021). Развивайте навыки чтения музыки во время пения. Наука, техника и образование, (2-1 (77)), 92-95.

7. Шамсиев, Ш. И., & Ахроров, А. А. (2023). O'zbek folklorshunosligi, tarixi va uning adabiyotdagi o'rni: Shamsiyev Sherzod Istamovich Buxoro davlat pedagogika institute Musiqa va tasviriy san'at kafedrasida o'qituvchisi, Ahrorov Asrorbek Aminjon o'g'li Buxoro davlat pedagogika institute Musiqa va tasviriy san'at kafedrasida talabasi. Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал. –2023, 7, 137-141.

8. Шерзод Истамович Шамсиев, Шухратжон Рақсимжон Оғли Рамазонов Бошланғич синфларда вокал-хор малакаларини шакллантириш ва ривойлантириш услублари // Научный прогресс. 2021. №5. URL:

<https://cyberleninka.ru/article/n/boshlang-ich-sinflarda-vokal-xor-malakalarini-shakllantirish-va-rivojlantirish-uslublari> (дата обращения: 05.04.2026).

9. Истамович Шамсиев С. «Способы развития навыков хорового пения». *European Scholar Journal*, том 2, № 9, 2021, стр. 47-49.

10. Shamsiyev, S. I. (2021). Shukhratjon Rakhimjon o'g'li Ramazonov Methods of formation and development of vocal-choral skills in primary schools. *Scientific progress*, (5).

11. Шерзод Истамович Шамсиев. Важность культуры общения и невербального выражения в ведении переговоров. С.С. Истамович - Американский журнал образования и..., 2025

12. Шерзод Истамович Шамсиев. Развитие педагогических компетенций у студентов музыкальных вузов через практику хорового дирижирования. Том 3, № 2 (2025): Американский журнал образования и обучения

13. Istamovich, S. S. (2024). Xor drijorligi fani asosida talabalarining kasbiy kompetensiyasini takomillashtirish. *fan jurnali ta'lim va madaniyat*, 2(3), 41-49.

14. Shamsiyev Sherzod Istamovich. Musiqa ta'limida talabalarning kreativlik kompetentligini rivojlantirish. *Proceedings of International Conference on Scientific Research in Natural and Social Sciences*. Том 3, Номер 2, Страницы 72-80

15. Shamsiyev Sherzod Istamovich, Ahrorov Asrorbek Aminjon.

The art of music and its place in our lives. *Miasto Przyszłości*. Том 41. 65-68

16. Shamsiyev Sherzod Istamovich, Ahrorov Asrorbek Aminjon o'g'li.

Folklor musiqa ijrochiligi fani va xor san'ati. *Journal of Innovation, Creativity and Art*. 71-74.

17. SS Istamovich. Development, Appearances and Types of Choral Art in Central Asian Countries. *Web of Synergy: International Interdisciplinary Research Journal*. 73-75

18. Sherzod Istamovich Shamsiyev. Choir performance in european countries emergence. *European journal of innovation in nonformal education*. 347-350

19. Шерзод Шамсиев. Голос и эмоция–психология вокала. Рекомендовано к печати Ученым советом Института психологии имени ГС Костюка НАПН Украины (Протокол № 14 от 28 декабря 2020). 457 – 461

20. SS Istamovich. Soliev Akobir Abdugarimovich Develop navyki reading music in the time of peniya. *Science, technology and education*, 77 - 81

21. Шерзод Истамович Шамсиев. Солиев Ақобир Абдукаримович. Развивайте навыки чтения музыки во время пения. *Наука, техника и образование*. 77 - 81

22. SS Istamovich, MD Shakirovna. Xor asarini ijrosi ustida ishlash usullari. *Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS)*, 83-86

23. SI Shamsiev. Mosinova DS. Educating students in aesthetic spirit through choir works. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal* 3 (02), 453-455

24. КБ Холиков. Определения тональности через функцию ткани гармонии. *Science and Education* 7 (3), 250-255

25. КБ Холиков. Об одной новой задаче тоники для создания модуляции или отклонения. *Science and Education* 7 (3), 256-261

26. КБ Холиков. Основные дидактические задачи к укреплению основной темы изучения нового материала по фортепиано. *Science and Education* 7 (3), 245-249

27. КБ Холиков. Схема интегрирования теории и гармонии по сфере изучения нового материала по фортепиано. *Science and Education* 7 (3), 262-267

28. КБ Холиков. Сознательное восприятие музыки через позитронноэмиссионная томография мозга и сеть внимания к обучению произведения. *Science and Education* 6 (1), 142-147

29. КБ Холиков. Распределитель стимулятора рефлекторной дуги ответ на информации полученного от источника аксонов и дендритов. *Science and Education* 5 (12), 113-119

30. KB Kholikov. Musical pedagogy and psychology. *Bulletin of Science and Education* 99 (21-2), 58-61